

да са достъпни решително за всяко".²

- Еднакво образование на момчетата и момичетата: "В сичките класове обучението на момченцата и момиченцата се извършва, разбира се, еднакво и въобще... тука между обучението на едните и другите не знаят никакво различие".³

- Обществено управление. Независимост на училищата от правителството и духовенството. За разлика от европейските училища, които имат "правителствено-национален" характер, а азиатските - религиозен, според Каравелов американските училища имат "гражданствен" характер⁴. "Американските училища - заявява той - не зависят нито от правителството, нито от духовенството, а никой от нас не може да каже, че тия училища не напредват и че тяхната програма не отговаря на тяхното назначение".⁵

2. Светско образование със следните характерни черти:

- Общеобразователна подготовка в средното училище, недопускащо ранна специализация, която да предопределя бъдещето на ученика: "Американците никога не позволяват да се четат специални предмети в гимназиите им. Ето що говори тяхната гимназическа програма: "... Ние нямаме право да решаваме съдбата на тогова или на оногова; ние сме длъжни само да го образуваме и да го приготвиме за всяко едно занятие"⁶

- Реална и практическа насоченост на учебното съдържание: "Ако американецът възпитава и образова своите деца, то той прави това не защото желае да им даде учено име в обществото..., а да ги опознае с оная наука, която облекчава животът, която прави приятно и полезно нашето съществуване и, която повечето пъти бива предтеча на човеческото щастие, т.е. той се грижи да приготви такива граждани, които би били полезни и за себе си, и за ближните си".⁷

3. Свобода на учениците по отношение на поведението. Училищен ред без строги и дребнави изисквания и тежки наказания.⁸

Това са главните основания за Каравеловия извод, че "американските школи, които се стараят да дадат на детето разумно, правилно и свободно развитие, са онзи гений, който рано или късно ще да надникне и в нашите школи".⁹

От европейските образователни системи Каравелов цени най-много английската, но оценката му за нея не е еднозначна. В английското образование той приветства свободата на ученика както в училище, така и извън него. "Необикновените школски строгости в тия училища почти не съществуват или, да кажем по-право, тия съществуват само дотолкова, доколкото са необходими за съществуването на редовността".¹⁰

Самоуправлението на учениците, чрез което се осигурява и самостоятелното им нравствено развитие, също е високо оценено от българския педагогически мислител, както и участието им в трудови дейности по избор: "че на инглизките ученици се дава голяма свобода, че тия се приучават още в школата да уважават трудът и че тия управляват своите по-малки братя, без да увеличават своето достойнство и без да бъдат тягостни на своите подчинени. Директорът на едно от инглизките учебни заведения възложил сичките работи на самите деца, които избирали заня-